

سوال

سنت‌ها و آدابی که روز عید انجام می‌شود چیست؟

پاسخ مفصل

الحمدلله.

از جمله سنت‌هایی که مسلمانان در روز عید انجام می‌دهند:

۱- غسل پیش از رفتن به نماز:

در موطا (۴۲۸) و دیگر منابع حدیثی به صحت رسیده که عبدالله بن عمر - رضی الله عنهما - در روز عید فطر پیش از رفتن به مصلی غسل می‌کرد.

امام نووی - رحمه الله - اتفاق علما را بر مستحب بودن غسل برای نماز عید، ذکر نموده است.

زیرا همان معنایی که به سبب آن غسل جمعه و دیگر اجتماعات عمومی مستحب شده برای نماز عید نیز موجود و بلکه بارزتر است.

۲- خوردن پیش از نماز عید فطر و پس از نماز عید قربان:

از جمله آداب عید فطر این است که پیش از رفتن به نماز چند دانه خرما بخورد، زیرا بخاری از انس بن مالک روایت کرده که گفت: رسول الله - صلی الله علیه وسلم - روز عید فطر به نماز نمی‌رفت مگر آنکه پیش از آن چند دانه خرما به تعداد فرد می‌خورد. بخاری (۹۵۳).

خوردن پیش از نماز عید فطر از روی مبالغه در تحریم روزه در این روز و برای اعلام افطار و پایان روزه است.

ابن حجر - رحمه الله - علت این کار را سد ذریعه‌ی روزه گرفتن بیشتر و همینطور مبادرت در انجام دستور الله می‌داند. فتح الباری (۲/ ۴۴۶).

و در صورت نبودن خرما پیش از رفتن به نماز عید فطر چیز دیگری بخورد.

۳- تکبیر در روز عید:

این یکی از سنت‌های بزرگ روز عید است، زیرا الله سبحانه و تعالی می‌فرماید:

وَلِتُكْمِلُوا الْعِدَّةَ وَلِتُكَبِّرُوا اللَّهَ عَلَىٰ مَا هَدَاكُمْ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ [بقره: ۱۸۵]

(تا تعداد [مقرر] را کامل کنید و الله را به پاس آنکه هدایتان کرده است تکبیر گویند).

از ولید بن مسلم روایت است که گفت: از اوزاعی و مالک بن انس درباره‌ی آشکار گفتن تکبیر در دو عید پرسیدم. گفتند: آری، عبدالله بن عمر در روز فطر آن را آشکار می‌گفت تا آنکه امام برای نماز بیرون می‌آمد.

و از ابو عبدالرحمن سلمی روایت است که گفت: **آنان در روز فطر بلندتر از روز قربان چنین می‌کردند** و کعب می‌گوید: یعنی تکبیر. مراجعه کنید به إرواء الغلیل (۳/ ۱۲۲).

دارقطنی و دیگران نقل کرده‌اند که ابن عمر صبح روز عید فطر و قربان در گفتن تکبیر تلاش بسیار می‌کرد تا آنکه به مصلی می‌رسید، سپس تا خارج شدن امام [برای نماز] تکبیر می‌گفت.

و ابن ابی شیبه با سند صحیح از زهری روایت کرده که گفت: مردم در روز عید از هنگامی که از خانه بیرون می‌آمدند تا رسیدن به مصلی و تا هنگام بیرون آمدن امام تکبیر می‌گفتند، سپس با خروج امام ساکت می‌شدند و هر گاه امام تکبیر می‌گفت تکبیر می‌گفتند. مراجعه نمایید به إرواء الغلیل (۲/ ۱۲۱).

تکبیر از هنگام بیرون آمدن از خانه تا رسیدن به مصلی و تا خارج شدن امام برای نماز امری بسیار مشهور نزد سلف بوده و گروهی از مصنفان همانند ابن ابی شیبه و عبدالرزاق و فاریابی در کتاب **احکام العیدین** این را از گروهی از سلف نقل کرده‌اند، از جمله نافع بن جبیر که تکبیر می‌گفت و از تکبیر نگفتن مردم تعجب می‌کرد و می‌گفت: **مگر شما تکبیر نمی‌گویید؟!.**

ابن شهاب زهری - رحمه الله - می‌گوید: **مردم از هنگام خروج از خانه‌هایشان تا رسیدن امام تکبیر می‌گفتند.**

وقت تکبیر در عید فطر از شب عید شروع می‌شود و تا وارد شدن امام برای نماز عید به پایان می‌رسد.

اما در عید قربان، تکبیر از نخستین روز ذی الحجه آغاز شده و تا غروب خورشید آخرین روز ایام تشریق پایان می‌یابد.

روش تکبیر:

در مصنف ابن ابی شیبۀ با سند صحیح از ابن مسعود - رضی الله عنه - روایت شده که وی در روزهای تشریق به این صورت تکبیر می‌گفت: **اللهُ أَكْبَرُ، اللهُ أَكْبَرُ، لا إِلَهَ إِلاَّ اللهُ، واللهُ أَكْبَرُ، اللهُ أَكْبَرُ، واللهُ أَكْبَرُ، اللهُ أَكْبَرُ، اللهُ أَكْبَرُ** و الله الحمد. ابن ابی شیبۀ یک بار دیگر همین حدیث را با سندی دیگر نقل کرده که در آن تکبیر سه بار گفته شده است.

همینطور محاملی با سند صحیح از ابن مسعود روایت کرده که چنین تکبیر گفت: **اللهُ أَكْبَرُ كَبِيراً، اللهُ أَكْبَرُ كَبِيراً، اللهُ أَكْبَرُ وَأَجَلٌ، اللهُ أَكْبَرُ وَ لِلَّهِ الْحَمْدُ**. مراجعه نمایید به إرواء الغلیل (۳/ ۱۲۶).

۴- تبریک عید:

از دیگر آداب عید، تبریک گفتن مردم به یکدیگر است که فرقی نمی‌کند لفظ آن چه باشد، مانند اینکه به یکدیگر می‌گویند: **تَقْبَلُ اللهُ مِنَّا وَمِنْكُمْ (الله از ما و شما بپذیرد)** یا می‌گویند: **عِيدُ شَمَائِكَ مَبَارَكٌ**، یا دیگر الفاظ مباح.

از جبیر بن نفیر روایت است که گفت: اصحاب پیامبر - صلی الله علیه وسلم - هنگامی که روز عید به با یکدیگر دیدار می‌کردند، به هم می‌گفتند: **تَقْبَلُ مِنَّا وَمِنْكَ** یعنی: از ما و شما پذیرفته شود. ابن حجر می‌گوید: **سند آن حسن است** فتح الباری (۲/ ۴۴۶).

بنابراین تبریک گفتن عید نزد صحابه معروف بوده و علما از جمله امام احمد و دیگران آن را مشروع دانسته‌اند. همینطور روایاتی وارد شده دال بر مشروعیت تبریک گفتن برای مناسبت‌ها تبریک صحابه به یکدیگر برای پیشامدهای شاد مانند پذیرش توبه‌ی کسی از آنان (مانند پذیرش داستان توبه‌ی کعب بن مالک و تبریک صحابه به وی).

۵- زیبایی و زینت و خوش پوشی برای عید:

از عبدالله بن عمر - رضی الله عنهما - روایت است که عمر رضی الله عنه جُبه‌ای از استبرق (نوعی حریر) را که در بازار فروخته می‌شد برداشت و نزد رسول الله - صلی الله علیه وسلم - آورد و گفت: ای پیامبر خدا، این را بخر و برای عید و [ملاقات با] فرستادگان لباس زیبا بپوش. رسول الله - صلی الله علیه وسلم - فرمود: **این لباس کسانی است که در آخرت بهره‌ای ندارند...** به روایت بخاری (۹۴۸).

اینجا پیامبر - صلی الله علیه وسلم - زیبا پوشیدن برای عید را پذیرفت اما خرید آن جُبه را انکار نمود زیرا از جنس حریر بود.

و از جابر - رضی الله عنه - روایت است که گفت: پیامبر - صلی الله علیه وسلم - جبه‌ای داشت که روزهای عید و جمعه می‌پوشید. صحیح ابن خزيمة (۱۷۶۵).

همینطور بیهقی با سند صحیح روایت نموده که ابن عمر برای عید زیباترین لباسش را می‌پوشید.

بنابراین مردان باید برای رفتن به نماز عید بهترین لباس خود را بپوشند.

اما زنان در صورت رفتن به نماز عید باید از زینت دوری کنند زیرا آنان از اظهار زینت در برابر مردان بیگانه نهی شده‌اند، همینطور استفاده‌ی از عطر هنگام خروج از منزل یا آمدن نزد مردان برای زنان جایز نیست، چرا که آنان به هدف عبادت و طاعت از خانه بیرون می‌آیند.

۶- رفتن به نماز عید از یک راه و برگشتن از راهی دیگر:

از جابر بن عبدالله انصاری - رضی الله عنهما - روایت است که گفت: پیامبر - صلی الله علیه وسلم - هر گاه روز عید فرا می‌رسید از راه دیگر [به نماز] می‌رفت [و برمی‌گشت]. به روایت بخاری (۹۸۶).

گفته شده حکمت از این کار این است که هر دو راه در روز قیامت برای وی شهادت دهند، زیرا زمین در قیامت به کارهای نیک و بدی که بر روی آن انجام شده شهادت می‌دهد.

برخی نیز گفته‌اند این کار برای آشکار نمودن شعائر الله بوده است.

همینطور گفته شده: حکمت از این کار چنین است که در مسیر خود به امور مردم رسیدگی نماید، از جمله پاسخ به سوالات آنان، آموزش آنان و یا صدقه دادن به محتاجان، یا زیارت نزدیکان و صله‌ی رحم.

و الله اعلم